

ارزیابی ظرفیت‌های گردشگری شهرستان رامسر از دیدگاه زیست محیطی

سید امیر عباس بهاری میمندی^۱

دانش آموخته دکتری شهرسازی، دانشگاه عدالت، تهران، ایران

سید جمال الدین دریاباری

دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

عباس بخشنده نصرت

استاد جغرافیا انسانی، دانشگاه عدالت، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۰/۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۷/۲۶

چکیده

از میان جاذبه‌های متعددی که در زمینه صنعت گردشگری در ایران وجود دارد، شمال ایران به عنوان یکی از قطب‌های گردشگری کشور با داشتن میراث‌های طبیعی سالانه میلیون‌ها گردشگر را به خود جذب می‌کند. یکی از شاخه‌های بسیار جذاب در گردشگری استفاده از جاذبه‌های محیط طبیعی و به عبارت دیگر اکوتوریسم می‌باشد. همچنین به دلیل افزایش جمعیت و فشاری که به تبع آن بر محیط زیست وارد می‌شود، گردشگری نیز می‌تواند اثرات مطلوب و نامطلوبی بر محیط زیست بر جای گذارد و بهترین راه حل این است که توسعه گردشگری و خصوصاً اکوتوریسم به صورت پایدار باشد. شهرستان رامسر نیز در عمل با تبعات مثبت و منفی رشد این صنعت مواجه است. هدف از این پژوهش ارزیابی ظرفیت‌های گردشگری رامسر از دیدگاه زیست محیطی می‌باشد. روش تحقیق از نوع کاربردی، توصیفی و تحلیلی می‌باشد و با استفاده از روش اسنادی و کتابخانه‌ای به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کارشناسان حوزه زیست محیطی رامسر می‌باشد و با توجه به میسر نبودن امکان اجرای تحقیق بر روی کل جامعه، از روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای استفاده شده است و اطلاعات بدست آمده با استفاده از روش دلفی و نرم افزار SPSS تحلیل شده و نتایج حاکی از آن است که تغییر کاربری اراضی جلگه‌ای و ساحلی، آلودگی آب‌های سطحی ناشی از دفع نامناسب سیستم‌های فاضلاب و جمع‌آوری زباله سبب تخریب محیط زیست رامسر شده است.

واژگان کلیدی: گردشگری، میراث طبیعی، محیط زیست، رامسر

مقدمه

از زمان‌های گذشته سواحل دارای ارزش و اهمیت خاصی بوده و محل رشد و شکوفایی تمدن‌ها و مقصد سفرهای دریایی بوده است و امروزه نیز نقش و اهمیت سواحل دریا و موقعیت استراتژیک آن به لحاظ مسائل اجتماعی، اقتصادی، سیاحتی و ... بسیار آشکار است و سواحل دریا به عنوان یکی از مهمترین مراکز اقتصادی و صنعتی در رشد و شکوفایی هر کشور مطرح است (ذوالفقاری، ۱۳۸۲: ۷۲). نواحی ساحلی به سبب کاربری‌ها و نقش‌های حیاتی که در فعالیت‌های اقتصادی انسان دارد، بسیار مهم هستند؛ به طوری که حدود ۶۰ درصد جمعیت دنیا در سواحل سکونت دارند. به علت تراکم زیاد جمعیت در نواحی ساحلی فشار ناشی از فعالیت‌ها و مداخلات انسان در این نواحی شدیدتر است. همچنین به واسطه تداخل سیستم‌های اقتصادی، اجتماعی و طبیعی سیستم‌های مدیریت و کنترل موجود مناطق ساحلی تحت تأثیر فرایندهای پیچیده‌ای قرار دارند و در حال تغییر و تحول دائمی هستند و عموماً از نظر ساختمانی نیز اکوسیستم پیچیده‌ای را تشکیل می‌دهند. بنابراین تصمیم‌گیری و مدیریت سواحل نیازمند دانش و اطلاعات کافی از سواحل می‌باشد (علی محمدی سراب و اشرفی، ۱۳۸۴: ۶۷)

از میان جاذبه‌های متعددی که در زمینه صنعت گردشگری در ایران وجود دارد، شمال ایران به عنوان یکی از قطب‌های گردشگری کشور با داشتن میراث‌های طبیعی بی نظیر سالانه میلیون‌ها گردشگر را به خود جذب می‌کند. در سالهای اخیر و با رشد و توسعه صنعت حمل و نقل جاده‌ای و فارغ از بحث درآمد زایی و ایجاد اشتغال در منطقه، به نظر می‌آید رشد گردشگری در مناطق شمالی ایران و تبعات منفی اکولوژیکی آن نگرانی‌های جدی را بوجود آورده است و این در حالی است که در سطح بین الملل و دیگر کشورهای مطرح جهان در زمینه صنعت گردشگری، مراکز مهم گردشگری با بهره‌گیری از برنامه‌ریزی منسجم و علیرغم جذب گردشگران انبوه بر تبعات منفی زیست محیطی نیز غلبه کرده‌اند.

پیامدهای زیست محیطی برای استانی مانند استان مازندران و شهر رامسر که هم دارای خطوط طولانی ساحلی و هم دارای جنگل‌های وسیع است و در شمال رشته کوه‌های البرز قرار دارد و همچنین دارای آب و هوای مطلوبی برای گردشگری است بسیار مهم می‌نماید. در صورتی که گردشگری پیامدهای منفی داشته باشد و موجب تخریب محیط زیست و منابع طبیعی گردد و موجب آلوده کردن خاک، آب، هوا و غیره شود می‌تواند حتی مانع توسعه پایدار صنعت گردشگری شود، یعنی محیط نامطلوب خود می‌تواند از ورود گردشگر جلوگیری کند و برعکس اگر به محیط زیست توجه شود، زمینه‌های مساعد بهره‌برداری از منابع و توسعه گردشگری و اقتصادی منطقه در آینده نیز تضمین می‌گردد.

بنابراین، نقش گردشگری در توسعه پایدار رامسر، یکی از مواردی است که در سال‌های اخیر، به آن توجه بسیار شده است. در کشور ما نیز در این زمینه پژوهشهایی صورت گرفته است که از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:.

جدول شماره (۱): پژوهش‌های انجام شده در زمینه گردشگری

نام محقق	سال	عنوان محقق	نتایج محقق
محمّد منصورى فر	۱۳۸۹	بررسی موانع توسعه صنعت گردشگری	در پژوهش او مشخص گردید که منظور از عوامل ساختاری همان همکاری‌ها و هماهنگی و روابط بین سازمانی میان سازمان‌های متولی و مرتبط با صنعت گردشگر است، و منظور از امکانات زیر بنایی و خدماتی یعنی ایجاد شبکه‌های ارتباطی منظم در مسیرهای توریستی و حل مشکلات حمل و نقل و بهبود تاسیسات بهداشتی و شبکه‌های آب و ... و تاسیسات اقامتی و خدمات گردشگری است

عیسی رمضانی دارابی	۱۳۸۹	بررسی تطبیقی بازتاب‌های فضایی سیاست‌های جذب توریست در قبل و بعد از انقلاب اسلامی	به بررسی گردشگری در ایران قبل از انقلاب اسلامی و بعد از انقلاب اسلامی و چگونگی جذب توریست می‌پردازد، نتایج این تحقیق نشان از آن دارد که گردشگری ایران در قبل از انقلاب از جهاتی پر رونق بوده است و موفقیت نسبی گردشگری ایران در قبل از انقلاب اسلامی دلایل متعددی مثل مسائل ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک را دارا بود
پرویز دیبايي	۱۳۸۸	شناخت جهانگردی	او معتقد است که جمهوری اسلامی ایران از عوامل و عناصر مؤثر در توسعه سیاحت و جهانگردی برخوردار می‌باشد ولی به سبب کمبود امکانات برای بهره برداری از این مواهب تاکنون نتوانسته آنچنان که شایسته است از نعمت اثرات اقتصادی و اجتماعی جهانگردی بهره گیرد
زینب جوادی	۱۳۸۹	گونه شناسی اقلیمی شهرهای ایران از منظر انسان شناختی	هدف اصلی این پژوهش نوعی آنالیز فرهنگی شهر مبتنی بر جغرافیاست و دلیل آن هم تاثیرات مستقیم و غیر مستقیمی است که عناصر اقلیمی بر روی مکان‌گزینی‌ها و بافت کالبدی و ساختار فضایی شهرها می‌گذارد.
اسدالله دیوسالار	۱۳۹۳	نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری	هدف از این تحقیق شناخت ابعاد اقتصادی، اجتماعی و اکولوژی گردشگری شهری در راستای زمینه‌سازی جهت برنامه‌ریزی و مدیریت پایدار گردشگری شهر ساحلی نور و تعیین ارائه راهکارهای عملی برای توسعه گردشگری شهر مذکور و به طور کلی ایجاد توسعه پایدار شهرهای ساحلی حسب گردشگری برای سایر شهرهای ساحلی کشور می‌باشد.

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

مبانی نظری

گردشگری پایدار را نمی‌توان جدا از مفهوم توسعه پایدار بحث کرد، بنابراین، مفاهیم توسعه‌ی پایدار در بخش گردشگری، در قالب مفاهیم توسعه پایدار اقتصاد کلان، قابل تبیین است. گردشگری پایدار بر ضرورت استفاده و توسعه‌ی منابع گردشگری در مسیرهای سالم تأکید می‌کند (رحمانی، ۱۳۸۹: ۴۴) رویکرد زیربنایی که هم‌اکنون در برنامه‌ریزی صنعت گردشگری و در سایر انواع توسعه به کار می‌رود، رویکرد رسیدن به توسعه‌ی پایدار است. بر اساس روش توسعه‌ی پایدار، باید منابع طبیعی، فرهنگی و سایر منابع گردشگری برای استفاده مداوم در آینده حفظ شود، و در عین حال، برای جامعه کنونی سودمند و مفید باشد. برنامه ریزی گردشگری مستلزم تدوین اصولی است که توسعه‌ی پایدار گردشگری بر مبنای آن‌ها بنا نهاده شوند گردشگری یک بخش اقتصادی است که دارای آثاری بر سایر فعالیت‌های اقتصادی است و از آنها نیز تأثیر می‌پذیرد در بحث توسعه پایدار گردشگری این نکته را باید در ذهن داشت که پایداری برای چه کسی جستجو می‌شود توسعه‌ی گردشگری در فضاهای جغرافیایی علاوه بر آثار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، آثار زیست محیطی نیز به دنبال دارد این آثار در صورت عدم پیگیری راهبردها، استانداردها و ارزیابی‌های مشخص و روشن در زمینه توسعه گردشگری، دارای جنبه‌های تخریبی بسیاری در ابعاد محیط انسانی و طبیعی است. از دیدگاه زیست محیطی توجه به فواید گردشگری نباید مانع از پرداختن به جنبه‌های نامطلوب این پدیده گردد. مطالعات سازمان ملل در مورد تأثیر گردشگری بر کشورهای در حال توسعه، نشان از آن دارد که با وجود این که گردشگری موجب شکوفایی اقتصادی کشورهای میزبان گردیده و مبادلت فرهنگی را بین کشورهای مختلف قوت بخشیده است؛ ولی از طرف دیگر، موجب خلل‌های اجتماعی و زیست محیطی نیز شده است (پاپلی یزدی، ۱۳۸۸)

بنابراین ماهیت فعالیت‌های گردشگری به گونه‌ای است که توسعه این صنعت مستلزم ارتباط نزدیک با محیط است، به طوری که محیط فیزیکی یکی از منابع اصلی گردشگری است. از آنجا که توسعه بی‌رویه گردشگری مانند سایر فعالیت‌ها آثار منفی و مخرب بر محیط می‌گذارد، بررسی این موضوع و روش‌های جلوگیری از چنین عوارضی، به ویژه طی دو دهه اخیر کانون توجه جهانیان و محور مطالعاتی در چهارچوب مبحث پایداری قرار گرفته است. (کاظمی، ۱۳۹۰: ۱۲۱) همچنین می‌توان گفت رشد گردشگری منتج به منافع بسیاری برای نواحی ساحلی شده است اما گسترش بدون برنامه آن هم بهای گزاف زیست محیطی همراه دارد. نمونه‌های بسیاری از پیامدهای منفی

گردشگری کنترل نشده بر منابع اکولوژیک نواحی تفریحی وجود دارد. به طور مثال گردشگری بدون برنامه‌ریزی و با مدیریت بسیار، به واسطه آلودگی فاضلاب ناشی از استقرار مکان‌های گردشگری منجر به تخریب زیستگاه‌های دریایی نزدیک ساحل شده است یا قایقرانی به عنوان یک فعالیت اصلی گردشگرهای ساحلی، زیستگاه‌های دریایی را که گنجینه تنوع زیستی را حمایت می‌کنند تحت تأثیر قرار داده‌اند، لنگر انداختن قایق‌ها مرجان‌ها را خرد کرده و با کشیدن یا پیچیدن به دور آنها باعث تخریب انبوه شاخه‌های مرجان‌ها می‌شوند. در بعضی موارد بخاطر ساخت لنگرگاه‌ها و توقفگاه قایق‌ها درختان مانگرو، آبسنگ‌ها و علف‌های دریایی کنده شده و از بین رفته‌اند.

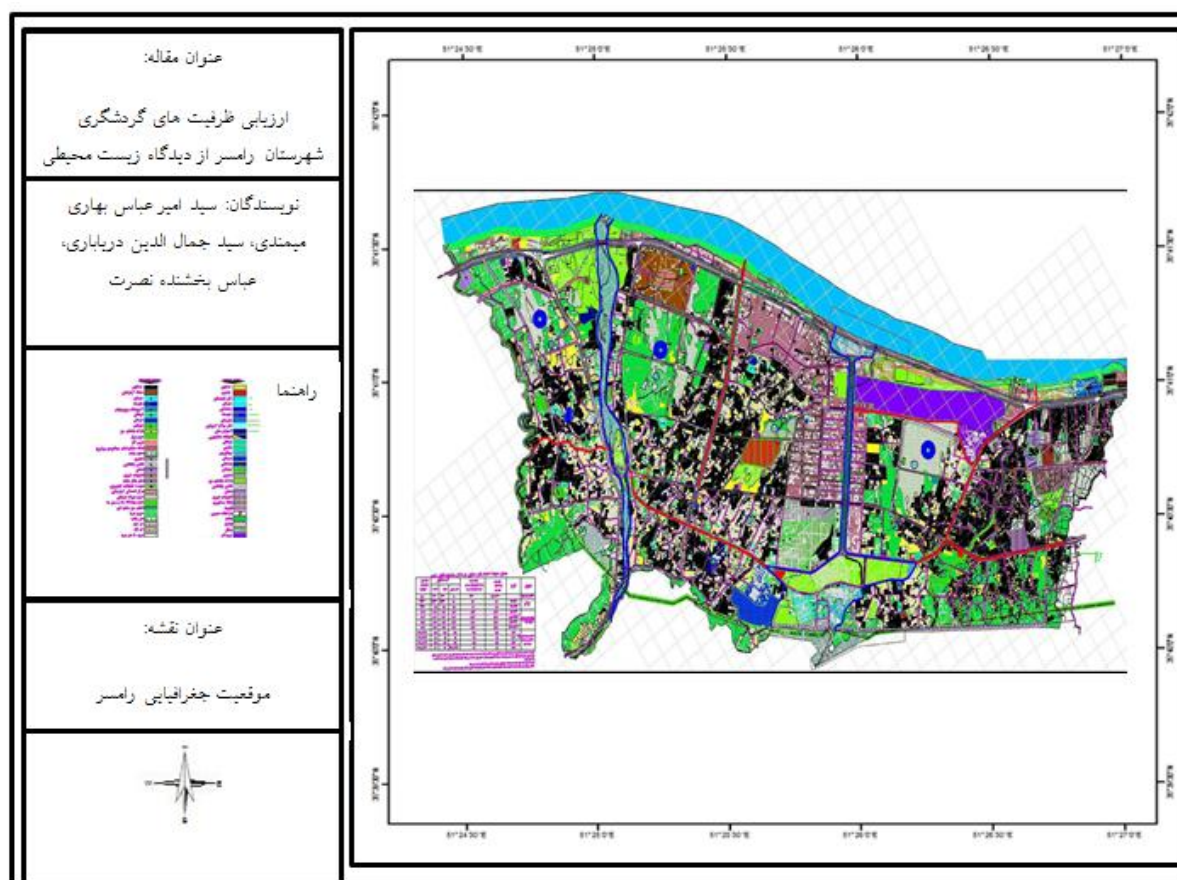
تقاضای گردشگران برای غذاهای دریایی مانند شاه میگو، لابستر، صدف و ... موجب صید بی رویه در بسیاری نقاط شده که منجر به کاهش میانگین صید شده است. همچنین تخلیه مقادیر عظیمی از رسوبات ناشی از ساخت و ساز پروژه‌های توسعه گردشگری ساحلی و فعالیت‌های وابسته و جمع‌آوری مرجان‌ها و سایر نمونه‌های دریایی با اهداف تجاری را می‌توان از دیگر آثار زیاد بار دانست. این واقعیات آشکارا بیانگر این است که تعادل بین گردشگری و محیط زیست بسیر حساس بوده و حفظ این تعادل از طریق برنامه‌ریزی مناسب و مدیریت پایدار منابع گردشگری ضروری است (همان)

محدوده مورد مطالعه

شهرستان رامسر مطابق آخرین تقسیمات سیاسی کشور دارای ۲ شهر به نام‌های رامسر با مساحت ۲۳/۲ کیلومتر مربع و کتالم و سادات شهر با مساحت ۱۸/۷ کیلومتر مربع، یک بخش به نام بخش مرکزی با مرکزیت رامسر و ۴ دهستان با نام‌های جنت رودبار، سخت سر، چهل شهید و اشکور و ۱۳۲ روستا است. منطقه رامسر از نظر موقعیت جغرافیایی در ۵۰ درجه و ۴۴ دقیقه ۴۸ ثانیه الی ۵۰ درجه و ۲۵ دقیقه و ۳۴ ثانیه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۵۷ دقیقه ۴۰ ثانیه الی ۳۶ درجه و ۴۷ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض شمالی و در غرب استان مازندران، شمال غرب شهرستان رامسر واقع شده است.

وجود قله‌های مخروطی شکل با پوشش انبوه گیاهان متنوع، باغ‌های مرکبات، چای، مزرعه‌های برنج، برخورداری از ساحل زیبا، منطقه‌های بیابانی خوش آب و هوا، منابع فراوان آب‌های گرم معدنی، وجود فرودگاه و هتل‌های قدیم و جدید این شهر را به یکی از شهرهای منحصربه‌فرد تبدیل کرده است. (حلاجی، ۱۳۸۲: ۲۶)

وجود آب‌های گرم معدنی در نزدیکی ساحل دریا و چند وان و استخر آب گرم معدنی در شهرهای کتالم و سادات شهر، بوستان جنگلی صفارود در میان دره، روستای جواهرده در ارتفاع ۱۸۰۰ متری سطح دریا، قله مخروطی شکل مارکو و جداشده از سلسله کوه‌های البرز در شرق رامسر، چشمه دمکش در دهستان اوشیان و شرق رامسر جنگل دالخانی در مسیر رامسر به تنکابن، کاخ موزه تماشاگاه خزر نزدیک هتل بزرگ رامسر و سرولات در شرق رامسر و ده‌ها اثر تاریخی و دیدنی سبب شده است که سالانه هزاران مسافر و گردشگر داخلی و خارجی از رامسر عروس شهرهای ایران دیدن کنند همچنین رامسر یکی از نزدیک‌ترین فواصل میان کوه و دریا را داراست که این ویژگی بر جذابیت رامسر افزوده است (همان)

نقشه شماره (۱): موقعیت جغرافیایی رامسر

منبع: نگارندگان

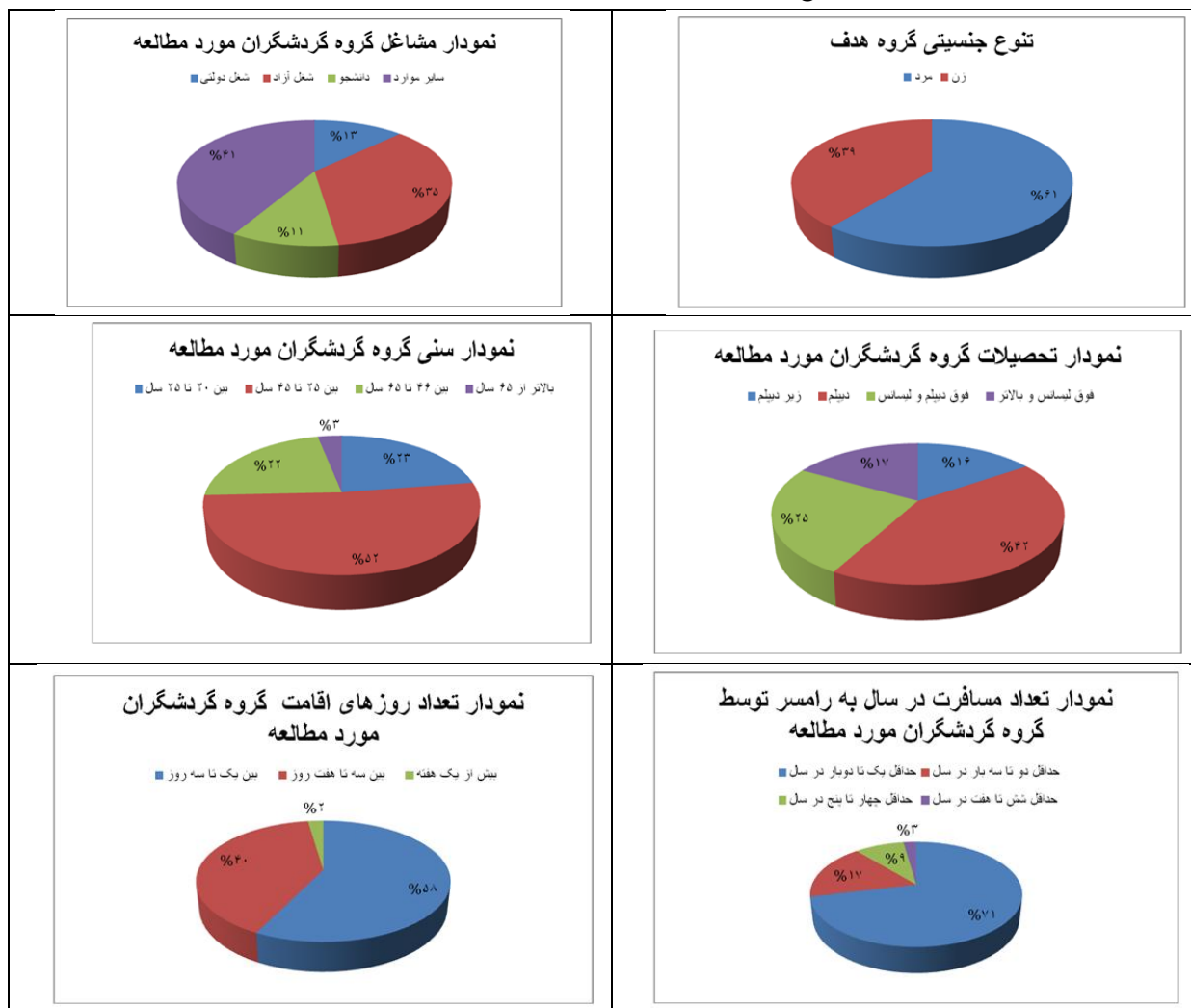
روش تحقیق از نوع کاربردی توصیفی-تحلیلی می‌باشد و با استفاده از روش اسنادی و کتابخانه‌ای به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته شده است جامعه آماری این پژوهش شامل کارشناسان حوزه محیط زیست رامسر می‌باشد و با توجه به گستردگی جامعه آماری و میسر نبودن امکان اجرای تحقیق بر روی کل جامعه، از روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای استفاده شده است.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسش‌نامه م باشد که به منظور ارزیابی و بررسی دقیقتر مشکلات ناشی از توسعه صنعت گردشگری در شهرستان رامسر، برای تعداد ۳۰۰ نفر از گردشگران و ۲۰ نفر از مدیران و مسؤولان مرتبط با امور گردشگری شهر رامسر پرسشنامه مربوطه تنظیم شده است. و اطلاعات بدست آمده با استفاده از روش دلفی و نرم افزار SPSS تحلیل شده است.

یافته‌ها

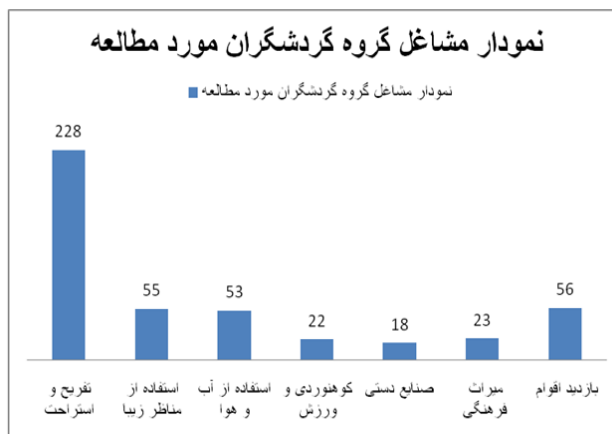
داده‌ها و نتایج و جدول بدست آمده از پرسشنامه گردشگران به شرح ذیل می‌باشد:

جدول (۲): نتایج داده‌های پرسشنامه و رضایت مندی گردشگران از معیارهای مورد نظر

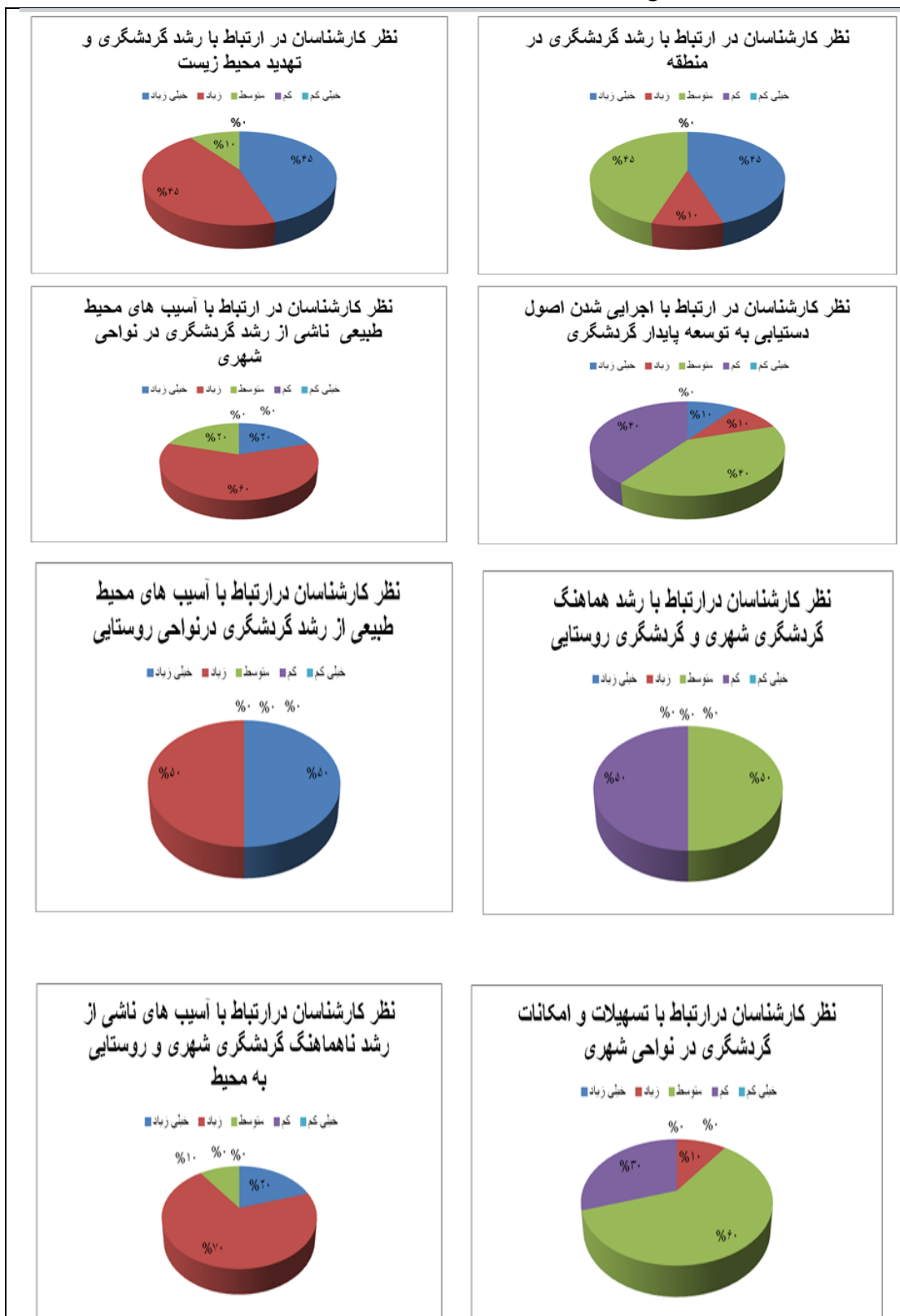
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

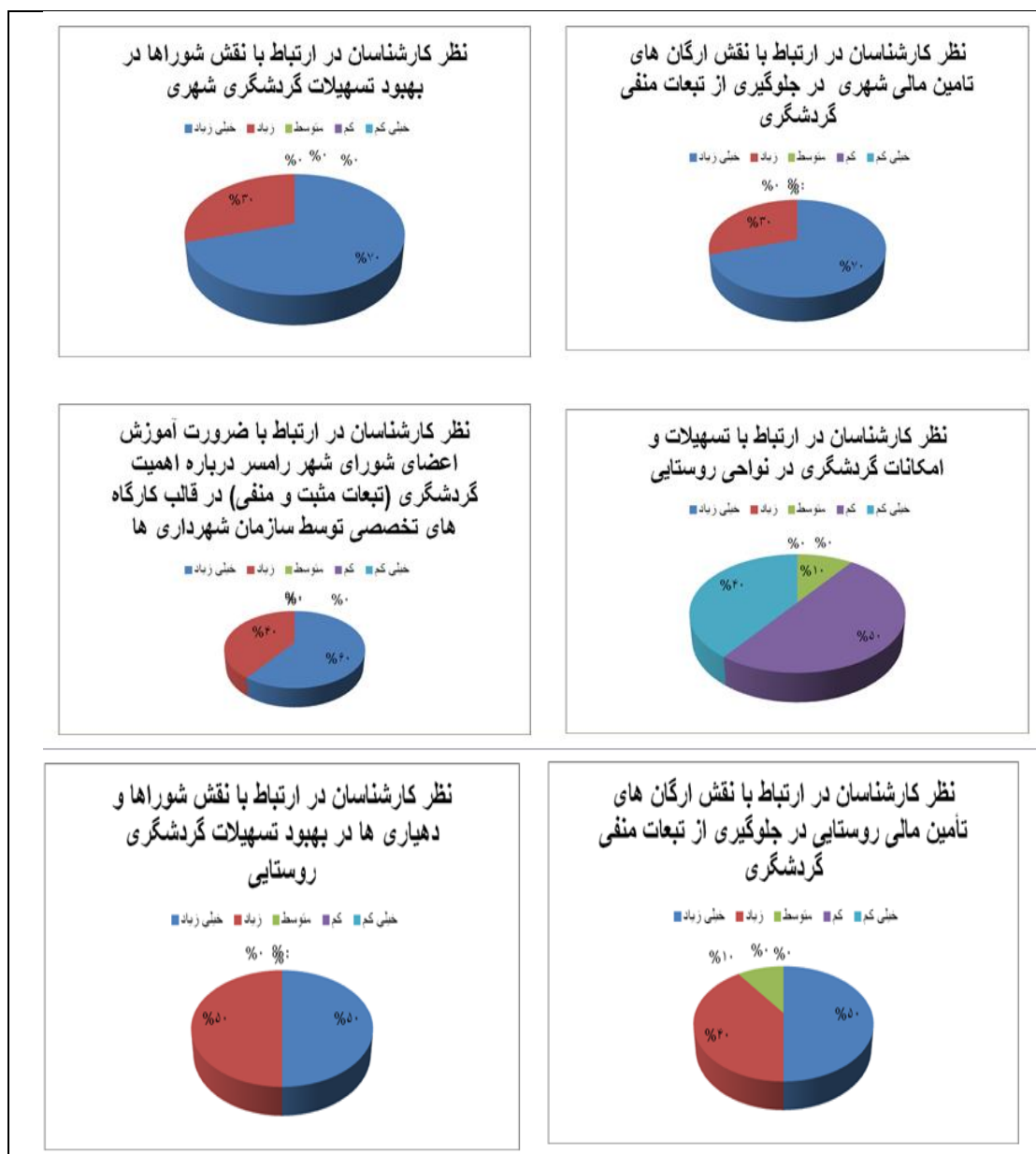
از تعداد ۳۰۰ نفر گردشگر مورد مطالعه در این مرحله، تعداد ۲۲۸ نفر برای تفریح و استراحت، ۵۵ نفر برای استفاده از مناظر زیبا، ۵۳ نفر برای استفاده از آب و هوا، ۲۲ نفر برای کوهنوردی و ورزش، ۱۸ نفر برای صنایع دستی، ۲۳ نفر برای میراث فرهنگی و ۵۶ نفر برای دید و بازدید اقوام به رامسر آمده‌اند.

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

جدول (۳): نتایج داده‌های پرسشنامه و رضایت مندی کارشناسان از معیارهای مورد نظر لیکرت

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

نتیجه‌گیری

فعالیت گردشگری امروزه به عنوان یکی از مهمترین و پویاترین فعالیتها در جهان مطرح است. به طوری که شمار گردشگران خارجی و داخلی و میزان درآمدزایی آن در سطح جهانی پیوسته روبه افزایش می‌باشد. از طرف دیگر درصدهای از این فعالیت گردشگری را گردشگری متکی بر طبیعت تشکیل می‌دهد و بخش عمده‌ای از این فعالیت در سطح جهان در حال حاضر در نواحی خوش آب و هوا متمرکز شده است. طبیعت گردی و اکوتوریسم به عنوان یکی از سریع‌ترین نواحی در حال رشد گردشگری به شمار می‌آید. بر این اساس گرچه رشد طبیعت گردی فواید زیادی را برای منطقه به همراه داشته است ولی گسترش بی رویه آن منجر به پیامدهای منفی زیست محیطی نیز شده است.

این واقعیات آشکارا بیانگر آن است که تعادل بین گردشگری و محیط زیست بسیار حساس بوده و حفظ این تعادل از طریق برنامه ریزی مناسب و مدیریت پایدار گردشگری در مناطق گردشگری ضروری است.

منطقه رامسر به خاطر داشتن شرایط زیست محیطی مناسب نظیر منابع غذایی فراوان، خاک مساعد از دیرباز سکونت گاه اقوام مختلف بوده است و وجود آثار و محوطه‌های تاریخی متعدد میزبان گردشگران بوده است به طور کلی اثرات زیست محیطی به تغییر فیزیکی، شیمیایی، بیولوژیکی، اجتماعی و اقتصادی محیط زیست بر اثر یک یا چند فعالیت اطلاق می‌گردد و شناسایی اثرات زیست محیطی بخش عمده و اصلی را در روند مطالعات زیست محیطی تشکیل می‌دهد. در عین حال، یکی از مهمترین عوامل جذب گردشگر و رشد صنعت توریسم در مناطق مختلف جهان برخورداری و استفاده از جاذبه‌های طبیعی و زیبایی‌های زیست محیطی می‌باشد و ازین رو بررسی تأثیر و تعامل گردشگر و محیط زیست طبیعی در سالهای اخیر مورد توجه قرار گرفته است.

در مورد بهره برداری از منابع، استفاده نامناسب از منابع طبیعی منجر به تغییرات طبیعی اکولوژیکی و کم شدن گونه‌های گیاهی و جانوری می‌شود و تغییر شکل زمین برای توسعه گردشگری به صورت مستقیم می‌تواند زیست بوم اکولوژی را تخریب نماید.

به طور کلی طرح‌ها و پروژه‌های صنعت گردشگری در مراحل آماده سازی، اجرا و بهره برداری دربرگیرنده فعالیت‌های متعددی است که محیط زیست را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین در مطالعات ارزیابی زیست محیطی صنعت گردشگری، دقت عمل و شناسایی این گونه اثرات بسیار مهم و حیاتی می‌باشد و اثرات و پیامدهای زیست محیطی فعالیت‌های صنعت گردشگری باید به طور منطقی مورد بحث و بررسی قرار گیرد که از نظر نوع به دو دسته کوتاه مدت (تأثیرات زیست محیطی در حین اجرای پروژه‌های گردشگری) و بلند مدت (آثار زیست محیطی پس از اجرا و آغاز به کار طرح‌های گردشگری) تقسیم می‌شوند.

همانند آثار و نتایج بسیاری از پدیده‌ها، آثار و نتایج توسعه صنعت گردشگری نیز ممکن است مثبت یا منفی بوده و منافع یا مضراتی را در برداشته باشد که این موارد باید مورد شناسایی قرار گرفته و اهمیت هر نوع اثر با پیامد مشخص شده و منافع و مشکلات آن به طور مستند و منطقی تشریح گردد.

در شناسایی آثار و پیامدهای زیست محیطی صنعت گردشگری توجه به منطقه خاص و محدوده اکولوژیکی و همچنین تأثیر سایر فعالیت‌ها و طرح‌های منطقه‌ای موجود در منطقه کاملاً ضروری است.

در بسیاری از طرح‌های توسعه صنعت گردشگری در اماکن مختلف از جمله در شهر رامسر قسمتی از فعالیت‌های طرح به ساخت و بنای ساختمانهای مختلف اقامتی و رفاهی و یا تهیه امکانات زیربنایی مانند گسترش شبکه راه‌ها و خطوط انتقال آب و ... اختصاص می‌یابد و ساخت و اجرای هر یک از این امکانات و انجام عملیات عمرانی آنها باعث فرسایش خاک، کاهش حاصلخیزی و ظرفیت نگهداری آب و تغییر بافت و ساختمان خاک، افزایش تراکم و وزن حجمی خاک می‌گردد. علاوه بر این کاربری‌ها و استفاده‌های مرتبط با گردشگری و رفت و آمد گردشگران باعث کاهش سطح مواد آلی خاک و کاهش نفوذپذیری آب و در نتیجه کاهش تهویه و حرکت آب در خاک می‌گردد.

کلیه موارد ذکر شده و تغییرات فوق در خصوص خاک که ناشی از فعالیتهای مختلف توسعه صنعت گردشگری می‌باشد به صورت مستقیم و غیر مستقیم بر رشد و مقاومت گیاهان تأثیر نامطلوب دارد. در میان تغییرات ایجاد شده در مورد خاک، فرسایش به عنوان جدی‌ترین اثر مورد توجه است زیرا فرسایش ذاتاً برگشت ناپذیر و غیر قابل تجدید می‌باشد و همچنین به عنوان یکی از بزرگترین عوامل تهدید محیط زیست ساحلی نیز شمرده می‌شود که متأسفانه اغلب طرح‌های توسعه صنعت گردشگری و فعالیتهای مرتبط با آن در مرحله ساخت و ساز، تسطیح ساحل و ساحل سازی، بهره برداری و همچنین استخراج شن و ماسه از سواحل و رودخانه‌ها همزمان باعث تشدید فرسایش ساحلی و تغییر خطوط ساحلی می‌گردد.

در عین حال توسعه صنعت گردشگری در اماکن مختلف از جمله در شهر رامسر بر روی پوشش گیاهی نیز به دو صورت مستقیم و غیر مستقیم تأثیر گذاشته است. در درجه اول، متأسفانه فعالیتهای مرحله آماده سازی، ساخت و ساز و اجرا و احداث زیرساخت‌ها بیشتر به صورت مستقیم در از بین بردن وسیع پوشش گیاهی برای فعالیتهای فوق مورد توجه است. همچنین رفت و آمد گردشگران در مراحل بهره برداری باعث از بین رفتن پوشش گیاهی و در نتیجه کاهش ظرفیت رشد مجدد و مقاومت گیاهان می‌شود و به این ترتیب باعث از بین رفتن پوشش گیاهی به صورت غیر مستقیم می‌گردد. در عین حال فرسایش خاک نیز که پیشتر بیان گردید موجب خارج شدن ریشه‌های گیاهان از خاک و در معرض آسیب قرار گرفتن ریشه‌های گیاهان می‌گردد.

علاوه بر موارد ذکر شده، یکی دیگر از عوامل تخریب پوشش گیاهی در توسعه صنعت گردشگری معرفی گونه‌های جدید و غیر بومی به منطقه است. ورود این گونه‌ها به طرق مختلف باعث اختلال در گونه‌های گیاهی و جانوری موجود و برهم خوردن نظم اکولوژیکی موجود در منطقه می‌گردد. بیشتر هتل‌ها و اماکن اقامتی به خصوص در نواحی ساحلی گونه‌های زینتی و غیر بومی را به منظور محوطه سازی وارد منطقه می‌کنند که این عمل باعث اختلال در گونه‌های گیاهی و جانوری موجود و برهم خوردن نظم اکولوژیکی مناطق ساحلی می‌گردد..

یکی دیگر از آثار زیست محیطی توسعه صنعت گردشگری در رامسر ناشی از تغییر کاربری‌ها می‌باشد، بدین گونه که توسعه زیرساخت‌های صنعت گردشگری اغلب عامل مهم در تغییر کاربری زمین بخصوص در مناطق ساحلی محسوب می‌شود و این بدان معناست که زمین برای ساخت تسهیلات پذیرایی، حمل و نقل، بندرگاه قایق‌های تفریحی، تجهیزات تفریحی و سایر فعالیتهای طرح‌های گردشگری تغییر می‌کند.

روند مذکور باعث تبدیل کاربری‌های بکر منابع طبیعی و خاک‌ها و زمین‌های مناسب برای کشاورزی و همچنین جنگل‌ها و سایر منابع طبیعی به سایر کاربری‌های مرتبط با توسعه صنعت گردشگری می‌شود و در مراحل بعد این تغییرات خود باعث تقاضای بیشتر زمین برای دفن زباله و تخلیه فاضلاب‌های تولیدی می‌گردد و به این صورت بخش وسیعی از زمین‌ها، توان بالقوه و کارایی خود را از دست می‌دهد.

در حقیقت اگر رشد و توسعه فعالیت‌های توسعه صنعت گردشگری بدون مطالعه و برنامه ریزی ادامه یابد بین نوع فعالیت‌ها و کاربری‌های مورد نیاز در این صنعت و محیط زیست طبیعی و نیازمندیهای زمین تضاد رخ می‌دهد و در نتیجه تغییر کاربری پیامدهای نامطلوبی برای تنوع زیستی به همراه داشته و باعث کاهش ظرفیت اکوسیستم برای برآورد نیازهای اساسی انسان می‌گردد.

با بررسی دقیق پیامدهای زیست محیطی توسعه صنعت گردشگری در بسیاری از شهرها و در شهر رامسر به این نتیجه می‌رسیم که مشکلات ناشی از تغییر کیفیت آب نیز یکی دیگر از اثرات مهم توسعه صنعت گردشگری محسوب می‌شود که در مقایسه با سایر اثرات به صورت مستقیم و واضح‌تر با سلامتی انسان ارتباط دارد و یکی از مهم‌ترین آن‌ها افزایش مواد معلق و گل آلودگی آب از جمله فاکتورهای قابل مشاهده است که در اثر فعالیت‌های توسعه صنعت گردشگری به میزان قابل توجهی افزایش می‌یابد و باعث کاهش شفافیت آب و همچنین کاهش عمق نفوذ نور در آب می‌گردد. از طرف دیگر کاربری‌های خاص و مرتبط با صنعت گردشگری باعث افزایش ورود مواد مغذی از جمله نیتروژن و فسفر به دلیل فرسایش منطقه و همچنین افزایش ورود فاضلاب منطقه می‌گردد و در نتیجه ورود فاضلاب‌های انسانی مربوط به توسعه صنعت گردشگری به داخل آبهای منطقه باعث افزایش سطح باکتری‌های مختلف در داخل آب می‌گردد.

علاوه بر این موارد، در اکثر موارد دیده شده که منابع آب‌های سطحی و زیر زمینی در نتیجه بهره برداری بی‌رویه و تخلیه انواع فاضلاب شدیداً تحت تأثیر قرار می‌گیرد. یکی از فعالیت‌های متداول در طرح‌های توسعه گردشگری به خصوص در مناطق ساحلی استفاده از قایق‌های تفریحی موتوری می‌باشد یکی از مهمترین اثرات این نوع فعالیت خطرات بالقوه ورود بنزین و روغن به واسطه حرکت این وسایل در منابع آبی است.

پس از بررسی و استخراج داده‌های آماری و نتایج حاصل از مطالعات محیطی و پرسشنامه‌های مرتبط، اهم مشکلات و مسائل مهم ذیل در خصوص توسعه صنعت گردشگری در شهر رامسر و مشکلات و پیامدهای زیست محیطی حاصل از آن بدست آمده است که به ترتیب عبارتند از:

- مشکلات ناشی از تغییر کاربری اراضی جلگه‌ای و ساحلی
- مشکلات ناشی از فصلی بودن اشتغال مرتبط با گردشگری
- آلودگی آب‌های سطحی ناشی از دفع نامناسب سیستم‌های فاضلاب و جمع‌آوری زباله
- آلودگی آب‌های زیرزمینی به واسطه آب‌های سطحی از طریق سیستم نامناسب فاضلاب اماکن اقامتی
- مشکلات مرتبط با بهره برداری خصوصی از سواحل و محدود کردن فرصت‌های استفاده عمومی
- مشکلات ناشی از تغییر بسیاری از باغات و مزارع در نزدیکی ساحل و تبدیل به اقامتگاه‌ها و رستوران
- مشکلات ناشی از عدم وجود اطلاع‌رسانی در زمینه مکان‌های اقامتی
- مشکلات مرتبط با فقدان مکان‌های مناسب برای کمپ و اسکان مسافران در مکان‌های شهری
- مشکلات مرتبط با تخریب منابع طبیعی و محیط زیست

ارائه پیشنهادات:

با توجه به مسائل و مشکلات فوق می‌توان پیشنهادهایی را جهت پایدار نمودن گردشگری موجود به شرح زیر ارائه نمود:

-تمرکز و تکیه بر تهیه طرح جامع گردشگری شهر رامسر به عنوان عنصر وحدت بخش برای رشد پایدار و هماهنگ‌تر توسعه صنعت گردشگری در شهر

-پایش مداوم تغییرات کاربری اراضی حوزه شمالی کشور به تناوب پنج ساله

-تلاش برای رفع موانع و ضعفهای قانونی و حقوقی بروز تغییرات کاربری اراضی
-تحقق مدیریت یکپارچه ساحلی در حوزه شمالی کشور در جهت جلوگیری از نابسامانی مدیریت
حوزه‌های ساحلی - گردشگری و حفظ منابع طبیعی
-تهیه و اجرای مؤثر طرح آمایش ناحیه‌ای و منطقه‌ای، بویژه در مناطق با تغییرات سریع از جمله نواحی شمالی
کشور

- رشد هماهنگ تر و موزون تر گردشگری شهری و روستایی به موازات هم، به دلیل جلوگیری از عدم تمرکز و
آسیب بر یک محیط خاص (نواحی شهری) از یک سو و از سوی دیگر جلوگیری از رشد بی مهلبا و بدون برنامه
گردشگری نقاط روستایی.

-تهیه بروشورها و بنرهای تبلیغاتی و اطلاع رسانی در زمینه حفظ محیط زیست طبیعی و بهداشت محیط عمومی
-به کارگیری نیروی انسانی متخصص و کارشناس در زمینه محیط زیست در قالب محیط بان و پلیس توریسم در
مناطق میراث طبیعی

-توسعه مناسب زیرساخت‌ها و واحدهای خدماتی در مناطق مهم توریستی شهر

-ایجاد مکان‌هایی مناسب برای کمپ و اسکان مسافران

-افزایش آگاهی ساکنان مناطق گردشگری درباره اثرات و مشکلات ناشی از سهل انگاری حفظ محیط زیست طبیعی
-با تدوین تدابیر بازاریابی مثبت و منفی مثل اعمال محدودیت‌های مکانی و زمانی برای استفاده محدودیت تراکم
فعالیت‌ها، افزایش قیمت ورودی، و سایر تمهیدات می توان گردشگری را به سمت یکپارچه سازی منافع اقتصادی
بلند مدت و پایداری محیطی سوق داد.

منابع

- الوانی، سید مهدی، دهشتی، زهره (۱۳۷۳)، اصول و مبانی جهانگردی، مطالعات ایرانگردی و جهانگردی، تهران.
اندی درام، آلن مور (۱۳۸۸)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی و مدیریت اکوتوریسم، ترجمه محسن رنجبر، انتشارات آبیژ.
پاپلی، یزدی، محمدحسین، سقایی، مهدی (۱۳۸۶)، گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، انتشارات سمت. تهران.
پیترمیسون (۱۳۸۷)، گردشگری اثرات، برنامه ریزی و مدیریت، ترجمه روزبه میرزایی و پونه ترابیان، انتشارات ترمه، تهران.
چاک. وای. گی (۱۳۸۵)، جهانگردی در چشم انداز جامع، ترجمه علی پارسایان و سید محمد اعرابی، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، تهران.
حلاج ثانی، مصطفی (۱۳۷۶)، توریسم در رامسر، انتشارات معین، تهران.
خاکساری، علی (۱۳۸۲)، نقش برنامه ریزی در توسعه گردشگری پایدار، سمینار بررسی سیاستها و برنامه‌های توسعه جهانگردی در
جمهوری اسلامی ایران، سازمان ایرانگردی و جهانگردی.
درام، اندی و آلن مور (۱۳۸۸)، مقدمه‌ای بر برنامه ریزی و مدیریت اکوسیستم، ترجمه محسن رنجبر، انتشارات آبیژ، تهران.
دهستانی، بهبود (۱۳۸۳)، برنامه ریزی کالبدی گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان آستارا)، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت
مدرس.

دیناری، احمد (۱۳۸۴)، گردشگری شهری در ایران و جهان، انتشارات واژگان خرد.

رضوانی، علی اصغر (۱۳۸۵)، جغرافیا و صنعت توریسم، انتشارات پیام نور، تهران.

رنجبریان، بهرام، زاهدی، محمد (۱۳۸۸)، شناخت گردشگری، انتشارات چهار باغ، اصفهان.

- زاهدی، شمس السادات، (۱۳۸۲)، چالش‌های توریسم پایدار از منظر اکوتوریسم، مجموعه مقاله‌های بررسی سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه جهانگردی در جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه علامه طباطبائی، اردیبهشت ۸۲، تهران.
- زنگی آبادی علی، ابوالحسنی فرحناز (۱۳۸۷)، تحلیل فضایی، سطح بندی و برنامه ریزی مراکز اقامتی با استفاده از شاخص توسعه گردشگری (TDI)، فصلنامه مطالعات جهانگردی، شماره ۸.
- فدل. دی. ای (۱۳۸۵)، مقدمه‌ای بر طبیعت گردی، ترجمه جعفر اولادی قادیکلایی، دانشگاه مازندران.
- فنی، زهره، محمد نژاد، علی (۱۳۸۸)، نقش مدیریت شهری در توسعه گردشگری (مطالعه موردی: رامسر)، فصلنامه مطالعات جهانگردی، شماره ۱۱.
- کاظمی، مهدی (۱۳۸۰)، فرهنگ زیربنای جهانگردی پایدار در ایران، مجله دانشکده علوم انسانی دانشگاه سیستان و بلوچستان، ویژه نامه اقتصاد و مدیریت.
- کوپر، کریس - جان، فلچر - گیلبرت، دیوید ون هیل، گیلبرت (۱۳۸۰)، اصول و مبانی جهانگردی، ترجمه اکبر غمخوار، انتشارات فرآماد، تهران.
- محسنی، رضاعلی (۱۳۸۸)، گردشگری پایدار، در ایران، کارکردها، چالش‌ها و راهکارها، مجله علمی - پژوهشی فضای جغرافیایی، سال نهم، شماره ۲۸، زمستان ۱۳۸۸، صص ۱۴۹-۱۷۱.
- مهندسین مشاور شهر و بنیان (۱۳۸۳)، طرح راهبردی کالبدی شهرستان رامسر.

- Bussaba Sitikarn (2002) Tourism impacts: key concerns for achievement. School of management Cevat, T (2001) challenge of sustainable tourism development developing world: the case of Turkey, Tourism management 22 (2001) Received 4 April 1999; accepted 6 June 2000.
- Craig- Smith and Stephen, J. (2005) Global warming and Oceania, in Cooper and Hall, Oceania, a Tourism handbook, channel publications, Clevedon, England.
- Goodwin, H (1995) "Tourism and the environment", Biologist (London) 1995 Vol. 42 No. 3 pp. 129-133, ISSN 0006-3347.
- Holden, A (2001) Environment and Tourism, Routledge, London and new york.
- Inskeep, E (1991) Tourism planning, van nosrat Reinhold, new york.
- Jinyang, D; King, B and Bauer, T (2002) Evaluating natural Attractions for tourism, Annals of tourism Research, vol. 29, No. 2, pp. 422-438, 2002 Elsevier.
- KHeirkhah Zarkesh, M and Almasi, N and Taghizadeh, f (2001) Ecotourism land Capability Evaluation using Spatial multi Criteria Evaluation, Research journal of applied sciences, Engineering and technology 3 (7): 639-700, 2011. ISSN: 2040-7467.
- Logar, I (2010) sustainable tourism management in Crikvanica. Croatia: an assessment of policy instruments-tourism management 31 (2010)125-135.
- Sitikarn, B (2002) tourism impacts: key concerns for sustainability achievement school of management, Mae fah luang university. bussaba@mfu.ac.th.